

Toespraak van drs. J. de Koning naar aanleiding van de discussie op de partijraad van 13 december 1975

Karakter CDA

Ik wil graag een paar opmerkingen maken over het karakter van het CDA. Ik dacht, dat vrijwel alle aanwezigen, hetzij door het uitdrukkelijk zo te stellen, hetzij door erover te zwijgen, aanvaard hebben, dat het CDA een christelijke partij wil zijn. Kijk naar de grondslag van het CDA, waar we in het verleden uitvoerig over gesproken hebben. Kijk naar wat er meegedeeld is door Goudzwaard over het program van uitgangspunten, dat geschreven wordt. Kijk straks naar het politieke werkprogram.

Afgelopen woensdag heeft de commissie-Goudzwaard vastgesteld, dat ze het in hoofdlijnen eens is over een concept-program van uitgangspunten. Onze organisatie is uitermate flexibel, maar we zagen geen kans om deze partijraad daarop af te stemmen.

Daarom ben ik erg blij, dat Goudzwaard het hier vanmorgen onmiddellijk heeft meegedeeld en ook wat achtergrond aan die mededeling heeft verschaft.

Ik heb gezegd: „Vrijwel alle aanwezigen zijn ervan overtuigd, dat het Christen-Democratisch Appèl een christelijke politieke organisatie wil zijn.”

Christen-Humanistische Partij?

Ik maak één uitzondering. Drs. A. Schouten heeft heel duidelijk gezegd, vroeger en nu, dat hij daar niet van overtuigd is.

Ik heb met grote belangstelling naar Schouten geluisterd.

We hebben er wel eens eerder over gediscussieerd, in Friesland. Ik herken in de schildering die Schouten geeft van het CDA, als een christen-humanistische partij, niet de KVP en CHU van vandaag. Ik geloof, dat hij ten onrechte het CDA en de voor het CDA van belang zijnde partijen beziet vanuit een gezichtspunt, wat op die partijen niet van toepassing is. Hij komt tot een karakterisering van wat het CDA wil zijn en wat de christen-democratische partijen vandaag zijn, die niet strookt met de werkelijkheid van die partijen, die niet strookt met wat die partijen bedoelen te zijn. Ieder van ons zal critiek hebben op de practijk van de politiek van zijn eigen partij en van de zusterpartij. En die critiek is heel vaak terecht. Maar *dáárom* zijn we niet een christen-democratische organisatie.

Wij zijn een christen-democratische organisatie, omdat wij het politieke handelen willen stellen onder het gezag van het evangelie. Dat stempelt ons principieel tot een christelijke politieke organisatie. Consequentie van het standpunt-Schouten zou moeten zijn, dat in ieder geval KVP en CHU zich niet mogen tooien met de naam „christelijke politieke organisatie”. Ik heb vanmorgen uitvoerig uiteengezet, dat CHU en KVP dat in grondslag en in program tot uitdrukking willen brengen en op principiële gronden

willen zwijgen over de relatie, die vertegenwoordigers hebben met die grondslag. Ik geloof niet, dat je het CDA van vandaag en van morgen kunt beoordelen op basis van een rapport van de KVP van 1966, of op basis van de Contactraad van 1971.

Manifest EUCD

Wij hebben na 1971 met elkaar als drie christen-democratische partijen en met u als partijraad, vier jaar lang intensief gepraat over hoe dat CDA er nu uit zou moeten zien.

Wij hebben onze ideeën op dit punt geformuleerd. Wij hebben geprobeerd ons dat zo scherp mogelijk voor ogen te stellen. En we hebben geconstateerd, dat op een aantal punten die ideeën grote ingang hebben gevonden. We hebben ook geconstateerd, dat niet op alle punten die ideeën grote ingang hebben gevonden. Dat niet al onze wensen zo gerealiseerd zijn, als wij ze gerealiseerd zouden willen zien. Ik wil tegen Schouten toch nog eens zeggen, dat wij bedenkingen hadden tegen het manifest van de Europese Unie van Christen-Democraten.

Die bedenkingen hebben we als drie partijen aan de orde gesteld. In de Europese Unie van Christen-Democraten hebben we daar niet het gehoor voor gekregen, dat wij graag hadden gewenst.

Maar er was geen enkel verschil in de aard van de bedenkingen of in de kracht waarmee ze naar voren zijn gebracht tussen KVP, ARP en CHU. Gezamenlijk zullen we proberen van die komende Europese christen-democratische partij iets te maken. We zullen proberen daar een herkenbare christelijke partij van te maken. De tijd daartoe dringt bijzonder. Wij hebben in 1978 Europese verkiezingen. Ieder die dan niet klaar is met zijn partijvorm en programma speelt niet mee. Wij zullen moeten klaar zijn in 1978 met een profilering van de Europese christen-democratie, willen wij meedoen aan die verkiezingen. En we willen natuurlijk meedoen aan die verkiezingen, want de toekomst van Nederland ligt voor een groot stuk in Europa. Dat zijn we ons allemaal zeer wel bewust. Dat zullen we samen moeten doen. Dat kan ieder voor zich niet doen.

Welnu, wij kunnen dat ook werkelijk samen doen, omdat nu al voldoende gebleken is in de Nederlandse equipe van de Europese christen-democraten, dat wij eensgezestes zijn en dat wij gemeenschappelijk op kunnen trekken. Niet alleen in de praktisch-politieke benadering, maar ook wanneer het gaat om de principiële vraagstukken, die bij die partijvorming op Europees niveau aan de orde zijn.

Verbondenheid drie elementen

Een aantal uwer heeft gevraagd of we nu eigenlijk niet een stap terug gaan naar 27 september. We hebben op 27 september een standpunt vastgesteld en we hebben gezegd: wij gaan uit van de verbondenheid tussen uitgangspunt, program en kandidaten. Een christelijke partij moet herken-

baar zijn aan haar grondslag, haar program en haar beleid en de verbondenheid tussen deze drie elementen. Van de vertegenwoordigers van het CDA mag worden aangenomen, dat zij die verbondenheid voor het politieke handelen aanvaardden. Op 27 september jl. hebben we het standpunt geformuleerd, waarmee wij de discussies in Berg en Dal in zouden gaan. Dat is ook daar het standpunt van de ARP geweest.

Ons standpunt is in *die* vorm niet gehonoreerd. De andere partners hebben ons in dat gesprek gezegd, dat ze met die formulering niet uit de voeten kunnen. Zij kunnen wel toezeggen, dat ze een CDA zullen maken, wat een duidelijke grondslag heeft. Dat is al beslist bij de statuten. Daarbij willen ze dingen kunnen formuleren, die ook hun gedachten tot uitdrukking brengen ten aanzien van de verhouding tussen die partij en de kandidaten.

Dat heb ik u vanmorgen in het kort al geschilderd. Als het gaat om herkenbare vertegenwoordigers van het CDA, als het gaat om de aanspreekbaarheid op het evangelie, als het gaat om het tot uitdrukking brengen van datgene wat het CDA beweegt, dan zeggen we steeds: de mensen, die voor ons als CDA in het veld gaan, dat zijn mensen, bij wie moet weerklinken, datgene wat het CDA wil voorstellen in de politiek. Aan het eind van de resolutie van 27 september hebben we de vraag gesteld of er nu voldoende eenheid van visie over het functioneren van de grondslag te bereiken is? We hebben gezegd, dat er een verschil van mening gebleven is over de verhouding van partij en vertegenwoordigers. Maar er is naar onze mening, naar de mening van het dagelijks bestuur van het CDA en naar de mening van het AR-partijbestuur wel een voldoende mate van eenheid bereikt om met één lijst te kunnen uitkomen.

Datgene, wat er aan verschil is blijven liggen behoeft geen beletsel te zijn om straks met één lijst te kunnen uitkomen. Wij houden verschil. Het is niet zo, dat we kunnen zeggen: wij hebben in Berg en Dal de resolutie van 27 september van de AR-partijraad op tafel gelegd en die is daar met applaus begroet en overgenomen door de anderen. Dat is bepaald niet het geval. Hij is wel met begrip ontvangen en men heeft geprobeerd de geest, van datgene wat wij met die resolutie bedoelden te vertalen. Men wil wel degelijk verklaren, dat er vanuit die partij wat uitstraalt naar de vertegenwoordigers van de partij en dat die vertegenwoordigers daarvoor niet ongevoelig moeten zijn en niet ongevoelig kunnen zijn. Is er voldoende eenheid bereikt over het functioneren van die grondslag om vertrouwen te hebben, dat wij in één fractie straks samen kunnen werken, dat wij daar elkaar zullen begrijpen en dat we gezamenlijk ideeën kunnen formuleren over wat christelijke politiek moet zijn in deze tijd en dat we gezamenlijk ook een practisch politieke lijn kunnen vinden?

Belemmering?

Er is bij de ontwerp-resolutie die thans voorligt geen sprake van een

reductie van de resolutie van 27 september.

Daarmee heb ik ook de vraag van Friesland beantwoord.

Friesland heeft gevraagd: wanneer is er wél een belemmering voor één lijst? Er bestaat wel een belemmering voor de totstandkoming van één gezamenlijke kandidatenlijst, wanneer het zonneklaar is, dat wij niet, als CDA, gezamenlijk kunnen functioneren als een christelijke politieke organisatie. Als dat vaststaat zeggen we, dat het een onoverkomelijke belemmering is om met één lijst te komen. Wanneer is het geen belemmering? Wel, dat heb ik net gezegd. Als je samen in één fractie als herkenbare christen-democraten kunt samenwerken en kunt overbrengen, datgene, wat vandaag christelijke politiek moet zijn. Friesland heeft gevraagd of er een relatie met het program van uitgangspunten is. Ja, die is er zeker. Dat program van uitgangspunten zal natuurlijk nodig geweest zijn, ook wanneer op dit punt geen verschil van inzicht had bestaan. Dat program van uitgangspunten bedoelt het politieke profiel van het CDA als een christen-democratische partij scherper te tekenen. Als dat lukt en als blijkt, dat wij ook in de partij instemming kunnen verkrijgen met zo'n gemeenschappelijk program van uitgangspunten, een gemeenschappelijk werkprogram kunnen opstellen, waarin wij ons herkennen en waarin tot uitdrukking komt wat wij aan idealisme en aan realisme vandaag voor de Nederlandse samenleving noodzakelijk achten, dan kunnen die documenten helpen om te komen van „het behoeft geen beletsel te zijn” tot „het is geen beletsel”. Dit groei-proces van „het behoeft geen beletsel te zijn” naar „het is geen beletsel” berust op het onderling vertrouwen. Vertrouwen, dat wij in versterkte mate in elkaar zullen moeten krijgen in de komende tijd.

Herkenbare Christen-Democraten

Sommigen hebben gevraagd wat nu herkenbare christen-democraten zijn. Er is de vraag gesteld of er nu garanties zijn, dat er straks alleen christenen in die fractie komen.

Die garanties zijn er niet. Goudzwaard heeft heel duidelijk gezegd, dat die garanties niet zijn te geven. Het dagelijks bestuur van het CDA heeft in Berg en Dal geconstateerd, dat daarvoor geen garanties te geven zijn. Maar ook bij ons val je natuurlijk terug op het vertrouwen wat je hebt in de mensen, die zich kandidaat willen stellen voor zo'n partij en die straks het CDA in de praktische politiek willen vertegenwoordigen. En dan vraag ik me af, of je wel kunt volhouden, dat het CDA een zo onduidelijke zaak is, dat mensen, die geen enkel gevoel hebben voor ideeën van christelijke politiek zich nu kandidaat zullen stellen voor dat CDA. Naar mijn mening kun je dit in gemoede niet volhouden. Er is natuurlijk een relatie tussen dat CDA en zijn vertegenwoordigers. Ik heb vanmorgen gezegd, dat het geen mensen zijn, die op contract een aangenomen werk, een programma gaan uitvoeren. Het zijn mensen, die iets willen beleven, die iets willen overbrengen, die iets willen realiseren van datgene, wat het CDA beweegt. Ik

kom tenslotte op de kritiek aangaande de term „behoeft geen beletsel te zijn”.

Ik erken, dat je die term op allerlei manieren kunt vullen. Je kunt die woorden volstrekt ontkrachten, door ze te lezen als: het hoeft geen beletsel te zijn, maar het kan natuurlijk wel een beletsel zijn. Je kunt het lezen als: het hoeft geen beletsel te zijn, als er dan maar voldaan wordt aan een reeks van voorwaarden; eigenlijke en oneigenlijke voorwaarden. Maar het is ook positief te lezen en zo is het bedoeld.

Ik heb vanmorgen al gezegd, dat we die term hebben gebruikt, omdat we tot uitdrukking willen brengen de moeite, die velen onder ons hebben met het met elkaar leven in het CDA, het bouwen met elkaar aan het CDA, ondanks dat gebleven verschil van mening.

Die term betekent bepaald niet, dat we ons op ieder gewenst moment met ieder denkbaar motief aan dat streven naar die gemeenschappelijke lijst zouden kunnen of willen onttrekken. Wij willen bereiken, dat we op den duur gezamenlijk kunnen zeggen: het is inderdaad gebleken geen beletsel te zijn om samen te werken in dat CDA, om samen politiek actief te zijn, om samen politieke verantwoordelijkheid te dragen. Met Esselink als spreker van Overijssel zeg ik: die term hoeft geen beletsel te zijn en is aanvaardbaar, als ze steunt op vertrouwen in elkaars bedoeling.

Ik geloof dat je moet zeggen, dat die term aanvaardbaar is als ze steunt op vertrouwen in de kracht van het evangelie. De kracht van het evangelie die ook straks in dat CDA zo zal moeten doorwerken, dat èn het CDA als geheel, èn de vertegenwoordigers van het CDA zich daaraan niet willen en niet kunnen onttrekken.